

Başvuru Tarihi: 24 Mayıs 2020

Ağustos 2020 – Cilt: 3 / Sayı:2

Kabul Tarihi: 30 Haziran 2020

Sayfa Aralığı: 49 -63

Makale Türü: Derleme Makalesi

KRİZ ZAMANLARINDA EĞİTİM YÖNETİMİ: COVID-19 ÖRNEĞİ

Esra SARI¹ & Buşra SARI²

Öz

Eğitim yönetimi alanında kriz ve kriz yönetimi olguları COVID-19 pandemisiyle birlikte daha da önemli hale gelmiştir. Bu çalışmanın amacı, kriz zamanlarında eğitim yönetimi olgusunu COVID-19 salgını bağlamında değerlendirmektir. Bu amaç doğrultusunda Türkiye’de COVID-19 salgını sonucunda oluşan kriz durumundan hareketle kriz yönetimi, eğitim yönetimi, kriz zamanlarında eğitim yönetiminin nasıllığı sorgulanmıştır. İlk olarak kriz, kriz yönetimi ve eğitim yönetimi olguları alanyazın taraması yöntemi ile açıklanmıştır. Daha sonra bu olgular COVID-19 temelinde değerlendirilmiştir. Çözümlemeler sonucunda, COVID-19 salgınının kriz özelliklerini taşıdığı anlaşılmaktadır. Bu salgın krizi sürecinde Türkiye’de eğitim yönetimi alanında hali hazırda yapılan uygulamalarla kriz yönetimi sürecinin eksiklikler olmakla birlikte etkin olarak uygulandığı görülmüştür. Bu doğrultuda eğitim yönetiminde kriz ve kriz yönetimi kavramlarının iyi bilinmesinin önemli olduğu, kriz yönetim sürecinin etkin olarak kullanılması gerektiği ve bundan sonraki olası benzer durumlar için eğitim yönetimi unsurlarının hazır bulundurulması gerektiği genel sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kriz, Kriz Yönetimi, Eğitim Yönetimi, COVID-19.

Education Management in Times of Crisis: The Case of COVID-19

Abstract

In the field of education management, crisis and crisis management phenomena have become even more important with the COVID-19 pandemic. The purpose of this study is to evaluate the phenomenon of education management in times of crisis in the context of the COVID-19 outbreak. For this purpose, in the context of crises resulting from COVID-19 outbreak occurred in Turkey, crisis management, educational management and the role of education in times of crisis management has been questioned. Firstly, crisis, crisis management and education management cases were explained by literature review method. These cases were then evaluated based on COVID-19. As a result of the analysis; it is understood that the COVID-19 outbreak has the characteristics of a crisis. In this outbreak, the crisis management process in the field of educational management in Turkey has been shown to manage effectively despite shortcomings. Accordingly, it has been concluded that it is important to know the concepts of crisis and crisis management in education management, the crisis management process should be used effectively and those education management elements should be available for possible similar situations in the future.

Keywords: Crisis, Crisis Management, Educational Management, COVID-19.

¹ Dr. Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Yönetimi, E-posta: esra.busra.sari@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-0357-7476

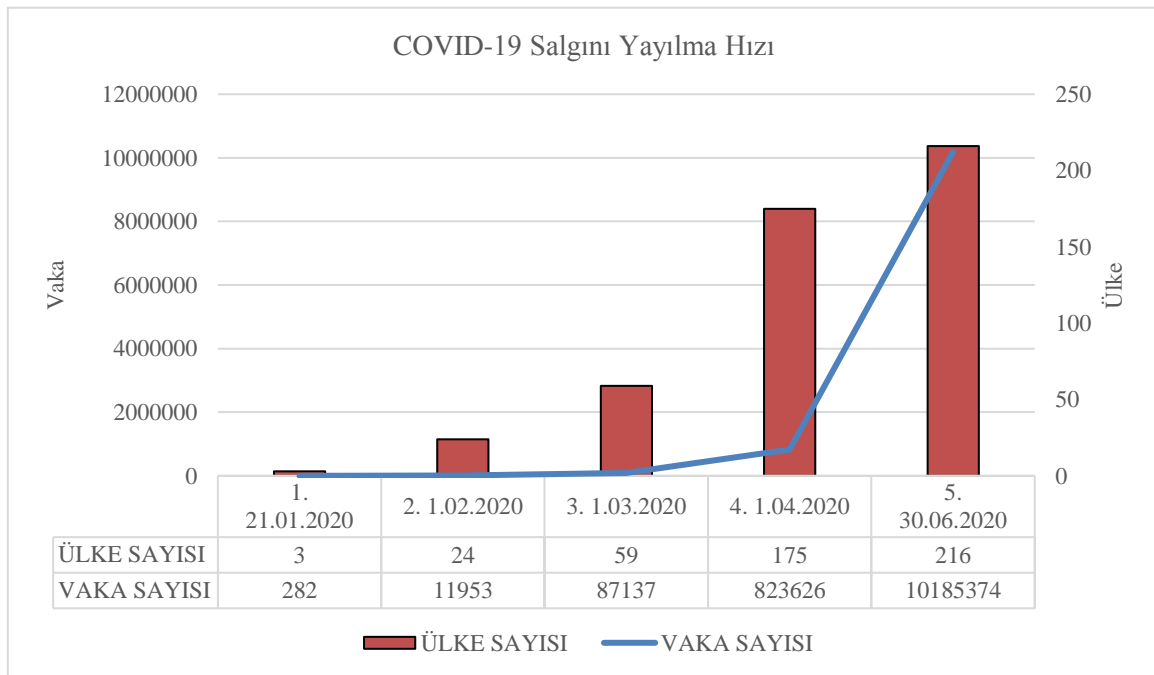
² Dr. Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Yönetimi, E-posta: esbus@live.de, ORCID: 0000-0002-8845-9857

Giriş

Kriz; bir ülkede veya ülkeler arasında, toplumun veya bir kuruluşun yaşamında görülen güç dönem, bunalım, buhrandır (Türk Dil Kurumu [TDK], 2020a). Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Yönetmeliği'nin 4. maddesi (b) bendinde kriz hali “Devletin ve milletin bölünmez bütünlüğü ile milli hedef ve menfaatlerine yönelik hasmane tutum ve davranışların, Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya hak ve hürriyetlerini ortadan kaldırmaya yönelik şiddet hareketlerinin, tabii afetlerin, tehlikeli ve salgın hastalıkların, büyük yangınların, radyasyon ve hava kirliliği gibi önemli nitelikteki kimyasal ve teknolojik olayların, ağır ekonomik bunalımların ve iltica ve büyük nüfus hareketlerinin ayrı ayrı veya birlikte vuku bulduğu halleri,” olarak tanımlanmaktadır. Görüldüğü gibi, salgın hastalıkların vuku buldukları haller kriz hali tanımına dâhil edilmektedir. Aynı yönetmeliğin 5. maddesinde kriz yönetimi gerektiren haller içerisinde tehlikeli ve salgın hastalıklar da sıralanmaktadır. Diğer bir deyişle bahsi geçen yönetmeliğe göre COVID-19 salgını kriz hallerinden birisidir.

Krizler oldukça karmaşık süreçlerdir ve krize yol açan makalenin ilerleyen bölümlerinde açıklanacağı gibi çok farklı etmenler söz konusu olabilir. Bu yüzden her kriz kendine özgü bir niteliğe sahiptir. Şöyle ki; COVID-19 salgınından önce de dünyada çok farklı salgınlar olmuştur ancak salgınların küresel etkileri aynı olmamıştır. Dolayısıyla bu salgının önceki ya da halihazırda var olan kriz durumlarıyla karıştırılmaması, kendi özellikleri içerisinde değerlendirilmesi ve müdahalelerin de bu doğrultuda yapılması gerekmektedir.

Kriz durumlarında örgütlerin de zarar görme riski vardır (Demirtaş, 2000) ve her örgüt kriz durumu ile karşı karşıya kalabilir. Krizler sadece örgütlerin karşılaştığı bir durum olmayabilir, ailelerin hatta bireylerin bile karşılaştığı kriz durumları olabilir. Bununla beraber iletişim ve ulaşım olanaklarının artmasıyla gittikçe küçülen dünyada, yaşanan bir krizin etkisi zincirleme olarak yayılabilmekte ve toplumun tüm kesimlerini hatta tüm dünyayı etkisi altına alabilmektedir (Alağaçlı, 2006). İçinde bulunduğumuz 2020 yılında yaşanan COVID-19 salgını bunun en belirgin örneğidir. 2019 Aralık ayında Çin'in Wuhan kentinde başlayan salgın çok kısa sürede pandemik (dünya çapında salgın) boyuta ulaşmıştır. Grafik 1'de salgının yayılım hızı görülmektedir.

Grafik 1. COVID-19 salgını dünya üzerinde yayılma hızını gösterir grafik (World Healty Organization (WHO), 2020a, 2020b, 2020c, 2020d, 2020e.)

Grafik 1’de görüldüğü gibi COVID-19 salgını ortalama kısa bir sürede 3 ülkeden 216 ülkeye kadar yayılmıştır. Aynı zamanda vaka sayısı 282’den sürekli artış göstererek şu an itibarıyla 10.185.374 vakaya ulaşmıştır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) 11 Mart 2020 tarihinde pandemi olarak ilan etmiştir (WHO, 2020g). Bu özellikleri ile salgının tüm dünyayı etkisi altına alan bir kriz durumu olduğu görülmektedir. İnsanlık tarihi boyunca bu ve buna benzer salgın krizleri tüm insanlığı doğrudan veya dolaylı olarak etkisi altına alacak boyutta birçok defa görülmüştür (Uluslararası Bilim Derneği, 2020).

Kriz yönetimi; olası sorun ve tehlikelerin, uygun tepki ve çözüm türlerinin belirlenmesi, krizle başa çıkabilecek önlemlerin uygulanması ve değerlendirmeyi içeren bir süreçtir. Genellikle sorun, risk, belirsizlik, stres, gerilim ve çatışma gibi kavramlarla birlikte ele alınıp olumsuz değerlendirilen kriz dönemlerinde kriz yönetimi, olağan yönetim şekillerinden ziyade ihtiyaç duyulan özel bir yönetim şeklidir (Bozkurt, 1998). Kriz yönetimi becerisi örgütler için bir zorunluluktur çünkü kriz durumları örgütlerin amaç ve varlığını tehdit eden, örgütlerin zarar görmesi riskini barındıran durumlardır. Kriz yönetimi becerisine sahip olmayan örgütlerin varlığı tehdit altındadır (Demirtaş, 2000).

Eğitim yönetimi olgusuna bakıldığında kuramsal üretim ve uygulama alanlarını içerdiği görülmektedir (Bozdoğan, 2018). Eğitim süreci ve işleyişi ise bu olgunun uygulamalı boyutunu oluşturur (Tınmaz, 2020). Bu boyut aynı zamanda eğitim yönetiminin, bir örgüt olarak eğitim örgütlerinin yönetimini de içerdiğine işaret eder. Her örgüt gibi eğitim örgütleri de kriz durumlarıyla karşı karşıya kalabilir ve bu durumlardan etkilenebilir. Tüm ilgili taraflarca eğitim yönetiminden, beklenen veya beklenilmeyen kriz durumlarında yeterli/etkili bir müdahalede bulunabilmesi, eğitim örgütleri ve çevre üyelerinin krizden en az zararla çıkabilmelerinin sağlanması diğer bir değişle krizi yönetebilmesi beklenmektedir (Aksoy ve Aksoy, 2003).

Bu çalışmada, Türkiye’de COVID-19 salgını sonucu oluşan kriz durumundan hareketle, kriz ve kriz yönetimi kavramları, kriz yönetimi süreci, kriz zamanlarında eğitim yönetiminin nasıllığı üzerinde durulmuştur. Kaynak taraması yöntemiyle yapılan çalışmada, kriz zamanlarında eğitim yönetimi uygulamalarını COVID-19 salgını süreci temelinde değerlendirmek amaçlanmıştır. Konu eğitim alanını etkileyebilecek krizlerin ve kriz yönetiminin ne derece önemli olduğunun belirtilmesi açısından önemlidir. Ayrıca bu çalışma alanyazına ve ileride bu konuda çalışma yapacak araştırmacılara katkı sağlaması bakımından önem arz etmektedir.

Kriz Tanımı ve Özellikleri

Türkçe “kriz” sözcüğü İngilizce “crisis”, Fransızca “crise”, Almanca “krise” olarak ifade edilir ancak temelde Yunanca “karar” anlamına gelen “krisis” kavramından gelmektedir (Hatemi, 1999; akt. Alaağaçlı, 2006). Kriz kavramına ilişkin farklı tanımlar yapmak mümkündür. Doğan (2005) krizi, birdenbire meydana gelen kötüye gidiş yönündeki gelişme, buhran; tehlike anı, vahamet; bulunmama, yokluk, büyük sıkıntı olarak tanımlamıştır. Filiz (2007) birçok insanı etkileyen, sıkıntıya, güçlüğü ve ölüme neden olabilen ciddi ve tehlikeli durum olarak ifade etmiştir. Adıgüzel (2007) krizi, bir bütüne, bir sisteme fiziksel etkide bulunarak sistemin temelini tehdit eden bir bozukluk olarak ifade ederken; Alaağaçlı (2006) krizi, bir bireyin, grubun, örgütün ya da topluluğun normal işlevlerini yerine getirmesini engelleyen ve acil ilgi ve çözüm gerektiren, tolere edilemeyen, sıra dışı, beklenmeyen bir durum ya da ani değişiklik olarak tanımlamıştır. Bununla birlikte Can (1998) krizi, bir örgütün üst düzey hedeflerini tehdit eden, yaşamını tehlikeye sokan ve hızlı tepki verilmesi gereken gerilim yaratan bir durum olarak tanımlamıştır. Bu tanımlardan hareketle örgütsel bir krizin temel özellikleri; örgütün amaç ve varlığını tehdit etmesi, hızlı müdahale gerektirmesi, karar alıcılarda gerilim yaratması, önceden tahmin edilememesi ya da tahmin ve önlem mekanizmalarının yetersiz kalması ve üstesinden gelmek için yapılması gerekenleri düşünmek için fazla zaman bulunmaması şeklinde sıralanabilir (Can, 1998; Akat, Budak ve Budak, 1999).

Bir kişi, örgüt ya da toplumda görülen zor bir zamanı, bir buhran dönemini ifade eden kriz anlarında, belirsizlik, zarar görme olasılığı ve risk vardır. Kriz yavaş yavaş ya da aniden oluşabilir, dar veya geniş bir alanı içine alabilir (Bozkurt, 1998). Kriz anları genellikle kaotik anlardır. Erçetin ve Kayman'a (2014) göre bu anlar örgütler ve bireyler için bir gerçeklik ve yaşamın kökenidir. Krizler genellikle dahil olan tüm bireyler üzerinde duygusal sıkıntılara ve strese neden olurlar. Bu durumun bireylerde bilişsel, fiziksel ve davranışsal reaksiyonlar oluşturacağı öngörülebilir (Corps, 1997). Krizin en belirgin özelliği örgütün varlığını tehdit etmesi, zamanın kısıtlı olması ve stres oluşturmasıdır (Ulutaş, 2010). Genel olarak ise krizin özellikleri şunlardır (Filiz, 2007; Çetin, 2006; akt. Ulutaş, 2010; Alaağaçlı, 2006; Akdemir, 1997; Tutar, 2000):

- Ülkeler ve kuruluşlar için tehdit,
- Karar vermek için zaman baskısı,
- Önlem alınabilmekle birlikte tümüyle engellenememe,
- İyi yönetildiğinde fırsata dönüşme,
- Aniden ve beklenmedik şekilde ortaya çıkma,
- Yüksek oranda stres oluşturma,
- Karmaşa ve güçlük,
- Örgütsel yapı, değer ve normları olumsuz yönde etkileme, belirsizlik yaratma ve bu belirsizlik çoğaldıkça soruna ilişkin çözüm bulma ihtiyacının da artması,
- Tahmin edilmesinin zor olması, bu durumda örgütün amaç ve varlığını tehdit altında bırakması,
- Alınacak önlemlerin acele olarak uygulamaya konulması gerekliliği, kriz zamanında elde edilen bilgilerin güvenilirliğinin belirsiz olması özellikle karar veren kişilerin gerilimini artırması,
- Ortaya çıktığı sektör ya da ülke özellikleri düşünülerek değerlendirilmesi.

Kriz hiçbir zaman habersiz, belirti göstermeden gerçekleşmez. Mutlaka uyarı sinyalleri gösterir. Krizi önceden sezebilmek için erken uyarı sistemi ve çevre analizi yöntemleri kullanılmaktadır (Akdemir, 1997). Bunun yanında krizin kaynağı örgüt içi ya da örgüt dışı etmenler olabilir (Demirtaş, 2000). Bununla birlikte örgüt dışı etmen olarak örneğin, COVID-19 salgını gibi bir olay örgütte krize yol açabilir.

ABD Kriz Yönetim Enstitüsü (ICM) krizleri 4 kategoriye ayırmıştır. Bunlar; [1] doğal afetler (fırtına, depremler, volkanlar, vs), [2] mekanik problemler (kırılma, metal yorgunluğu, vs), [3] insan hataları (yanlış hesaplamalar, yanlış iletişim vs), [4] yönetim kararı/kararsızlığı (kararsızlık bazen yanlış karardan daha zararlı olabilir) şeklindedir (Tutar, 2000). Alanyazında krizler kaynaklarına göre de kategorize edilmişlerdir. Bunlar; doğal sebeplerden kaynaklanan (deprem, sel vb.) ve insanlardan kaynaklanan (çevresel bozulma, hastalık vb.) krizler şeklinde iki gruba ayrılabilir (Alaağaçlı, 2006). İnsan kaynaklı krizler doğal felaketler kadar kaçınılmaz değildir (Örnek, 2007). Bu sınıflamaya göre COVID-19 salgını insan kaynaklı krizler grubuna girdiği söylenebilmekle birlikte ne tür bir salgın olduğu ilerleyen süreçte yapılan araştırmalar ile daha iyi anlaşılacağı düşünülmektedir.

Kriz Yönetimi Tanımı ve Süreci

Bir önceki bölümde ne olduğundan bahsedilen ve olağanüstü dönemler olan kriz dönemlerinin mümkün oldukça az etkilenme ile geçirilmesi, kısa sürede üstesinden gelinmesi hatta fırsata dönüştürülmesi kriz yönetimi sayesinde sağlanabilir (Alaağaçlı, 2006). Kriz yönetimini çeşitli şekillerde tanımlamak mümkündür. Alaağaçlı'ya (2006) göre kriz yönetimi; basit anlamıyla, krizin yol açacağı zararı en aza indirmek ve bazı durumlarda, potansiyel krizleri tamamıyla ortadan kaldıracak derecede etkili olabilecek planlama yapmak iken; Darling (1994) ve Fink'e (1986) göre kriz yönetimi;

kriz ve nedenlerini saptamayı, onları analiz etmeyi, gerekli önlemleri uygulamaya koymayı, bunlara dayanarak gelecekteki krizleri öngörmeyi, krizler ortaya çıktığında daha önce hazırlanan planları uygulamayı ve krize karşı önlemler almayı içeren bir kavramdır (Okumuş, 2003). TDK (2020b) ise kriz yönetimini; bir ülkenin karşılaştığı ulusal, uluslararası herhangi bir sorun veya doğal afet durumunda sorunun en az zararla atlatılabilmesi için gerekli kararların alınması işi olarak tanımlamaktadır.

Filiz (2007) kriz yönetiminin temel amacını; krizi başlangıç aşamasında önlemek, krizi meydana getiren olayları sınırlandırmak ve önlemek, krizi milli menfaatlerimize uygun yöneterek asgari zararla sonuçlandırabilmek olarak belirtmektedir. Bu bağlamda Türkiye’de COVID-19 salgını sürecinde alınan önlemlerin kriz yönetiminin amaçlarına hizmet ettiği söylenebilir. Kriz yönetiminin temel özellikleri Cener (2020) tarafından şu şekilde sıralanmıştır:

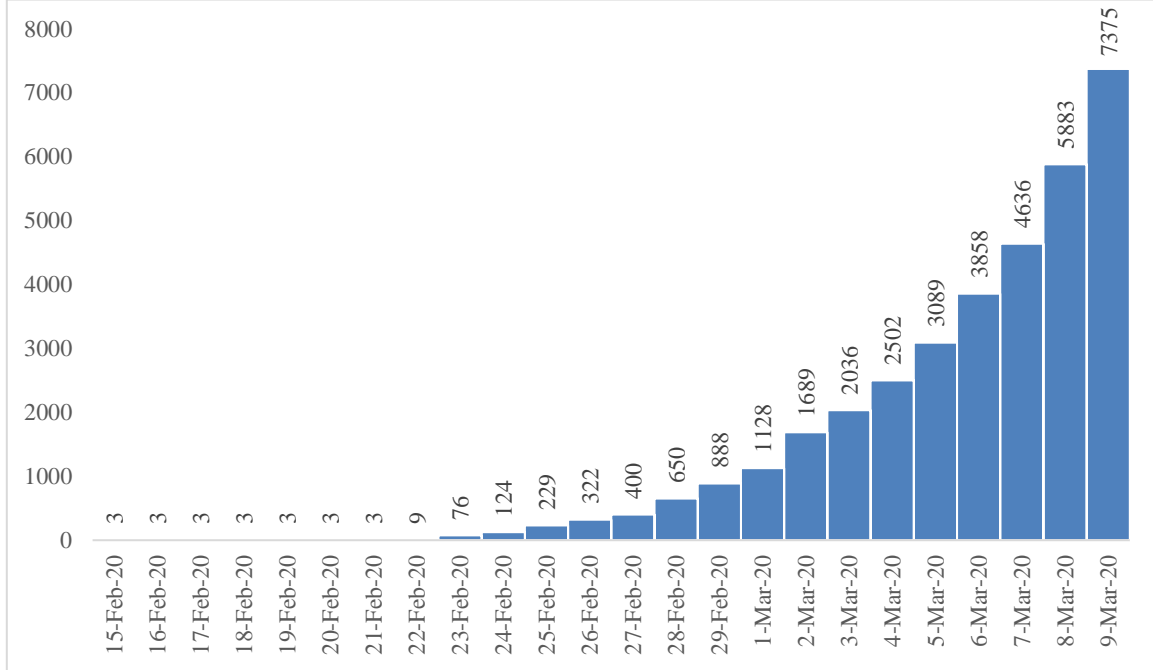
- Yönetimin özel bir şeklidir.
- Örgütün faaliyetlerini yerine getirmesini zorlaştırabilecek ve imkânsız hale getirebilecek özellikteki olaylarla ilgilidir.
- Örgütün krizi en az kayıpla ve zararla atlatmasını sağlamayı içerir.
- Ayrı bir uzmanlık gerektirdiği için ek maliyetler doğurur.
- Kriz yönetimi ilkeleri, stratejik yönetim ilkeleri ile çok yakından ilgilidir.
- Karmaşık bir süreçtir.
- Örgütün gelecekte karşılaşılabileceği krizlere karşı hazırlıklı olmasını ve ondan kurtulabilmesini sağlar.

Kriz yönetimi aktif ve tepkici olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Aktif kriz yönetimi, krizin açıkça ortaya çıkmadığı dönemlerde sergilenir. İhtimali göz önüne alarak gerekli çalışmalar yapılması temeline dayanır. Tepkici kriz yönetimi ise krizin açıkça ortaya çıktığı dönemde krizi ortadan kaldırmak ya da olumsuz etkilerini azaltmak için kullanılır (Ataman, 2009). WHO, Corona virüsünü pandemi olarak ilan etmeden ve Türkiye’de vaka görülmeden önce Sağlık Bakanlığı’nın tecrübeli akademisyenlerinden oluşan Bilim Kurulu’nun toplanması (Vikipedi, 2020) ve gelişmelere ilişkin kamuoyunu bilgilendirmesi aktif kriz yönetimine örnek teşkil etmektedir. Türkiye’de ilk vakanın ortaya çıkmasında iki gün sonra ilk, orta ve liselerin ara tatillerinin erkene çekilmesi ve devamındaki bir haftanın uzaktan eğitim ile sürdürülmesi kararı ile üniversitelerin üç hafta süre ile tatil edilmesi (T.C. Cumhurbaşkanlığı, 2020) kararları tepkici kriz yönetimine örnek olarak verilebilir.

Kriz zamanlarında düzen geçici de olsa alt üst olur, işler birbirine karışır; dolayısıyla yönetimin önemi artar ve liderlik, iletişim gibi yönetsel beceriler gerçek manalarına kavuşur (Demirtaş, 2000). Yönetim işinde olduğu gibi kriz yönetimi de bir süreçtir. Kriz yönetimi süreci olası sorun ve tehlikeleri, uygun tepki ve çözüm türlerini belirlemeyi, krizle başa çıkabilecek önlemleri uygulamayı ve değerlendirmeyi içeren bir süreçtir (Bozkurt, 1998). Can’a (1998) göre bu süreç, kriz sinyallerinin alınması, hazırlık ve korunma, denetim altına alma, normal duruma dönüş ve öğrenme ve değerlendirme aşamalarından oluşmaktadır. Alanyazında en çok karşılaşılan sınıflandırmaya göre ise bu süreç; kriz öncesi, kriz anı ve kriz sonrası olarak üç aşamada gerçekleşmektedir (Alağaçlı, 2006; Ulutaş, 2010). Kriz öncesi risk vardır ya da kriz kuluçka döneminde (Alağaçlı, 2006). Tehdit sinyalleri gözükmeye başlamıştır ancak bu sinyaller yeterince alınmamaktadır (Cener, 2020). Erken uyarı sistemlerini saptamak, kriz planı hazırlamak, strateji oluşturmak ve karar destek üniteleri ile kriz ekibi kurmak gibi çalışmaları içerir (Filiz, 2007). Kriz anı aşaması krizin patlama dönemidir (Alağaçlı, 2006). Tüm etkileri ortaya çıkmıştır. Gerek yöneticiler gerekse vatandaş üzerinde stresin en yoğun olduğu aşamadır. Krize tanı koyma, saptanan önlemlerle ilgili karar alma, kararları uygulama çalışmaları yapılır (Filiz, 2007). Kriz sonrası aşamasında ise krizin denetim altına alınıp değerlendirilmesi yapılmaktadır

(Alağaçlı, 2006). Ayrıca kriz anında yaşananlardan, eksikliklerden ders alma, yeniden yapılanma, kendine düzen verme gibi uygulamalar yapılır (Filiz, 2007).

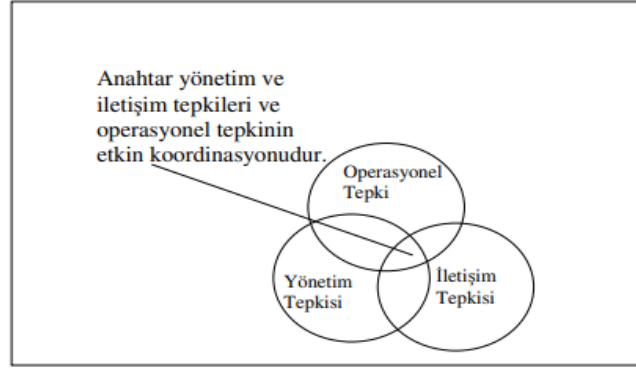
Sağlıklı bir kriz yönetimi süreci oluşmasını engelleyen düşünceler arasında “bize bir şey olmaz” ve “biz her şeyle başa çıkabiliriz” şeklinde inançlar da vardır. Bu inançlar sınındığı zaman artık iş işten geçmiş olabilir (Bozgeyik, 2008). İtalya bu duruma örnek gösterilebilir. Ülkede COVID-19 salgını özellikle gençlerin umursamaz tavırları nedeniyle kısa sürede yayılarak ülke genelinde topyekûn karantina koşullarının uygulanmasına yol açmıştır (Ekonomist, 2020). Bakınız: Grafik 2.

Grafik 2. İtalya'da ilk vakanın görülmesi ile ülke genelinin kırmızı bölge ilan edilmesi arasındaki vaka gelişim grafiği (WHO, 2020f.)

Grafik 2’de görüldüğü gibi COVID-19 salgını sebebiyle İtalya’da ilk vaka 15 Şubat 2020 tarihinde ortaya çıkmıştır. Çok hızlı bir şekilde yayılmaya başlamış ve sadece yirmi üç gün sonra tüm ülke genelinde karantina koşullarının uygulanmasına sebep olmuştur. Ülkede salgının bu kadar hızlı yayılmasının en belirgin sebeplerinden birinin, başlangıçta kimsenin salgını ciddiye almaması olduğu bilinmektedir (Ekonomist, 2020).

Kriz, kaçınılmaz bir durumdur. Yönetim sürecinde bu iyi bilinmeli ve hazırlıklı olunmalıdır. Ancak bu şekilde krizle baş edilebilir ve oluştuğunda yönetilebilir. Bu açıdan kriz yönetimi yönetimin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu beceriye sahip olmayan örgütlerin yaşamı tehlikededir (Demirtaş, 2000). Krizden kaçmak yakalandıktan sonra mümkün değildir. Bu yüzden krizlerin etkili yönetilmesi en az zararlı geçirilebilmesi için ön koşuldur. Kriz Yönetimi Enstitüsü (ICM- For Crisis Management) etkin bir kriz yönetimi bileşenlerini aşağıdaki gibi belirtmiştir (Kadıbeşegil, 2002).

Şekil 1. Etkin kriz yönetimi bileşenleri

Kriz zamanlarında işlerin yürütülmesinin kolaylaştırılması ve karar mekanizmalarının daha hızlı çalışmasını sağlamak amacıyla yönetim gittikçe merkezileşmekte, yetkiler üst yönetimde yoğunlaşmaktadır. Yönetimin krizi yönetme şekli krizin evrelerinin uzunluğunu etkilemektedir. Krizi çözüm bulmakta yönetim sorumlu tutulmaktadır (Bozgeyik, 2004).

Kriz zamanlarında bir öncüye ya da bir vizyone duyulan ihtiyaç daha da artmaktadır. Böyle bir dönemde liderler vasıflarını ortaya koymakta, bilinen çözümlerin geçerliliğini yitirdiği bir ortamda statüyü değiştirmekte ve fark yaratmaktadırlar. Kriz zamanlarında liderlerin korku belirtisi göstermemeleri, korkular bile bunu çevrelerindekiyle sezdirmemeleri güçlü durmaları gerekmektedir (Göker, 2004; akt. Alaağaçlı, 2006). Bunlarla beraber kriz zamanlarında bir lider yaptığı tüm işlerde sadece gerçekleri yansıtmalı; olasılıklarla durumu açıklamak yerine yaptığını söylemeli, söylediğini yapmalıdır (Alaağaçlı, 2006).

Eğitim Yönetimi Tanımı

Eğitim yönetimi sadece kuramsal bağlamda değil aynı zamanda uygulama alanı olarak da gelişen bir bilimdir (Bozdoğan, 2018). Eğitim yönetiminin önemli bir boyutunu oluşturan uygulama; kuramsal bir bilgiyi, ilkeyi veya düşünceyi herhangi bir alanda hayata geçirmek anlamına gelir (Demirtaş ve Güneş, 2002). Eğitim sistemi olarak bakıldığında eğitim süreci ve işleyişinin eğitim yönetiminin uygulama boyutuna girdiği söylenebilir (Tınmaz, 2020).

Eğitim yönetimi, uygulamalı bir yönetim alanı olmakla birlikte, aynı zamanda önceden belirlenmiş eğitim hedeflerine ulaşmak için kaynak edinme ve tahsis etme sürecidir. Eğitim yönetimi süreci beş temel işlevden oluşur ve yöneticiler bu işlevleri eğitim örgütünün amaç ve hedeflerine ulaşmak için kullanırlar (Ali ve Abdalla, 2017). Eğitim yönetiminin işlevleri ise şunlardır (Başaran, 1996; Ensari ve Gündüz, 2006; İlgar, 2000):

- Eğitim programının yönetimi: Okulla ilişkisi olan tüm paydaşlar aslında eğitim programlarının uygulanmasını sağlamak ve bu uygulamanın başarıya ulaşmasına katkıda bulunmak için var olmuşlardır. Eğitim programlarının yönetimi kapsamına öğretim yılının planlaması yani; eğitimin zamanlaması, ders ve sınıf dağıtım çizelgelerinin oluşturulması, yıllık ve günlük planların hazırlanması işlemleri dâhil edilebilir. Ayrıca eğitim programlarının yönetiminin kapsamı sadece derslerin planlamasından ibaret değildir. Okulda yapılan tüm diğer faaliyetler; kulüp çalışmaları, anma ve kutlama törenleri, kurslar, ders dışı çalışmalar vb. eğitim programının kapsamı içerisine girebilir.
- Öğrenci hizmetlerinin yönetimi: Öğrenci hizmetleri ikiye ayrılabilir. Birincisi, kayıt, yerleştirme, devamsızlık, nakil, sınıf geçme gibi hizmetleri bünyesinde barındıran özlük işlemleri hizmetleridir. İkincisi; sağlık, disiplin, rehberlik, ulaşım, yurt gibi öğrenci

sorunlarını çözmeye yardım eden hizmetlerdir. Bunlar öğrencinin okula başladığı günden itibaren başlayıp mezun olduktan sonraki dönemde izlenmesine kadar uzanır.

- İşgören hizmetlerinin yönetimi: Kadro talebinde bulunma, göreve başlatma, yer değişikliği, adaylık, maaş veya ek ders, disiplin, ödüller, izinler, hizmet içi eğitim ve ilişik kesme gibi işlemler okullarda işgören hizmetleri yönetimi kapsamındadır. Bu hizmetlerin zamanında ve yasalara uygun olarak büyük bir dikkatle yapılması gerekir.
- Genel hizmetlerin yönetimi: Genel hizmetler, eğitim-öğretim, öğrenci ve personel hizmetleri dışında kalan okulun bütününe ilgilendiren diğer hizmetlerdir. Bu hizmetler, fiziki işler ve büro işleri olmak üzere iki gruba ayrılabilir. Fiziki işler, okuldaki bölümlerin donatım, temizlik, ısıtma, aydınlatma, bakım ve onarımı gibi konuları kapsarken büro işleri, defter tutma, dosyalama, demirbaş kayıtları, arşivleme gibi konuları içermektedir.
- Eğitim bütçesinin yönetim: Eğitim yönetiminde birçok işin yerine getirilebilmesine imkân sağlayan bütçeleme, aynı zamanda etkili bir eğitim için de ön şarttır (Sarice, 2006). Bütçe imkanlarının yeterli olması ve bu imkanların verimli bir şekilde yönetimi eğitim yönetiminin bütçe yönetim işlevi içerisinde.

Diğer alanlarda olduğu gibi eğitim yönetimi de işlevlerini yerine getirebildiği ölçüde anlamlıdır. Eğitim yönetimi yukarıda sayılan işlevlerini yerine getirebildiği ölçüde amacına ulaşır ve başarılı olur. Eğitim yönetimi başarısız olduğu takdirde etki alanı içerisinde yer alan okul, personel, öğretmen, öğrenci ve veli gibi tüm paydaşlar olumsuz olarak etkilenebilir. Eğitim yönetiminin bu işlevleri yerine getirmesi bazen doğal afet, salgın hastalık gibi farklı sebeplerle sekteye uğrayabilir. Örneğin; COVID-19 salgını sürecinin Türkiye’de eğitim yönetiminin işlevlerini yerine getirmesini sekteye uğrattığı söylenebilir. Bu süreçte Millî Eğitim Bakanlığı destekleme yetiştirme kursları, ilkokullarda yetiştirme programları, evde eğitim hizmetleri, destek eğitim odası uygulamaları, ders dışı çalışmalar, hizmet içi eğitim gibi bazı eğitim faaliyetlerini durdurmak zorunda kalmıştır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2020a).

Etkili bir eğitim yönetimi ile işlevlerin yerine getirmesini engelleyen etmenler ortadan kaldırılabilir. Bu durumda kuramsal bilgilerin uygulamaya dönüşmesi gerekir. Okul öncesi eğitimden üniversite eğitimine kadar her düzeydeki eğitim örgütleri kuramsal bilginin hayata geçirildiği kurumlardır (Tınmaz, 2020). Özellikle kritik dönemlerde eğitim yönetimi açısından bilginin hayata geçirilebilmesi ayrı bir önem arz etmektedir. COVID-19 salgını gibi kritik bir dönem, kriz yönetimi kuramsal bilgilerinin eğitim yönetiminde hayata geçirilerek etkili bir şekilde uygulanmasını gerektirmektedir. Bu açıdan kriz zamanlarında eğitim yönetiminin muhtevassından devam eden başlıkta bahsedilmiştir.

COVID-19 Salgını, Kriz Yönetimi ve Eğitim Yönetimi

Coronaviruslar (CoV), çevremizde görmeye alıştığımız nezle-grip etkenleri arasındadır. 29-31 Aralık 2019’da ortaya çıkan ve kısa sürede pandemiye yol açmış olan CoV tipi, beta-CoV grubundan “Coronavirus disease2019” yani “COVID-19” olarak tanımlanmaktadır. 30 Haziran 2020 tarihi itibarıyla dünyada 10.185.374 insanı etkilemiş ve 503.862 ölüme yol açmıştır. Hastalığın yayılmasını durdurmak için olguların hızla tanınıp izole edilmesi, gereken durumlarda yerleşim birimlerinde karantina uygulamalarının yapılması, en önemlisi bireylerin farkındalığının artırılarak kendi kendine önlemler almalarının sağlanması gerekmektedir (Karcıoğlu, 2020; WHO, 2020e). Bu salgın, krizlerin genel ve karakteristik özelliklerinin tümünü taşıdığı için tam bir kriz durumudur.

Millî Eğitim Bakanlığı “Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezi Yönergesi” merkezin görevlerinin yazılı olduğu 8. maddesi tehlikeli ve salgın hastalıklar başlıklı (d) bendinde: “...gibi doğal, teknolojik ve insan kaynaklı afet ve acil durumlar ile Başbakan tarafından afet ve acil durum olarak

değerlendirilen diğer olay ve durumlarda ulusal düzeyde etkin ve yoğun müdahale ve koordinasyon sağlamak üzere Bakanlığın görev ve sorumluluk alanlarına ilişkin olaylarda, sorunların çözülmesi ve ihtiyaçların karşılanmasına yönelik çalışmaları öncelikle kurum imkânları ile yürütmek, imkânları aşan ihtiyaçların Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezine bildirmek.” ibaresi geçmektedir. Bu maddeye göre COVID-19 salgını Millî Eğitim Bakanlığı'nın Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezi'nin ulusal düzeyde etkin ve yoğun müdahale ve koordinasyon sağlaması, sorunların çözülmesi ve ihtiyaçların karşılanmasına yönelik çalışmaları yürütmesi gereken bir olaydır. COVID-19 salgını tüm alanlarda olduğu gibi eğitim alanında da ülkede krize neden olmuştur. İlk ve orta okullar ile liseler, 16 Mart itibarıyla iki hafta tatil edilmiş, öğrencilerin 23 Mart 2020 tarihinden itibaren bir hafta süreyle evden internet ve televizyon kanalları üzerinden eğitimlerine devam etmesine karar verilmiştir (T.C. Cumhurbaşkanlığı, 2020). Daha sonra bu uzaktan eğitim süreci aşamalı olarak önce 30 Nisan 2020 (MEB, 2020c) tarihine daha sonra 31 Mayıs 2020 (MEB, 2020d) tarihine kadar uzatılmıştır. 18 Mayıs 2020 tarihinde Cumhurbaşkanlığı kabine toplantısı sonrası yapılan açıklamayla yüz yüze eğitim-öğretim yılı sonlandırılmış, uzaktan eğitim 19 Haziran 2020 tarihine kadar devam etmiştir (TRT Haber, 2020). Üniversiteler ise 16 Mart 2020 tarihinden itibaren 3 hafta süreyle tatil edilmiş (MEB, 2020c), 23 Mart 2020 tarihinden sonra da Yükseköğretim Kurulu tarafından, eğitim öğretim sürecini sadece uzaktan eğitim, açık öğretim ve dijital öğretim imkânları ile sürdürme kararı alınmıştır (Yükseköğretim Kurulu, 2020). Bu süreçte eğitimin nasıl olacağı, ortak ya da ders sınavlarının nasıl yapılacağı, telafi eğitimlerinin yapılıp yapılmayacağı, öğretmen maaş ve ek derslerinin nasıl ödeneceği, yöneticilerin nasıl çalışacağına kadar pek çok karmaşık durumlar ortaya çıkmıştır.

Krizlerin, kriz öncesi, kriz anı ve kriz sonrası olmak üzere üç aşamadan oluştuğu belirtilmişti. Bu aşamalardan özellikle kriz anı ve sonrası çoğunlukla kaotik anlardır (Demirtaş, 2000). Kaotik sistem dinamik bir sistemdir ve bu yapısından dolayı değişim yaratacak güce sahiptir (Açıkalın ve Erçetin, 2012). Kaotik sistemin koşullarına sahip olarak eğitim, çatışmalar veya ulusal afetlerden sonraki acil durumlara müdahale etmede önemli bir bileşendir (Cahill, 2010; akt. Erçetin, Bisaso ve Saeed, 2013).

Krizi ortaya çıkarabilecek nedenlerin çeşitlilik göstermesi ve yaşanan kriz olaylarının etkisinin ulusal ve uluslararası boyutta hissedilmesi, kurumların ve aynı zamanda bireylerin kriz yönetimi için gerekli olanları yapmasını zorunlu kılmıştır. Bu da kriz yönetimi konusunu, krize müdahale ve kriz oluşumunu engelleyici çalışmaların önemini arttırmıştır. Kurumların özellikle de eğitim kurumlarının kriz müdahalelerini etkin kullanabilmeleri büyük bir önem taşımaktadır (Koç, 2018).

Hızla değişen dünyada krizlerle sık sık karşı karşıya kalmak olağan bir durumdur. Bu olağan durum dikkate alındığında, sıradan yönetim sistemlerinin kullanımı ile krizle başa çıkmak mümkün olmamakta, kriz yönetimi kaçınılmaz bir süreç haline gelmektedir. Bu doğrultuda eğitim yönetiminde; yerinde bir plana sahip olma, kimin ne yapacağını tanımlama ve çok sayıda olay için uygulama yapma gibi anlamlara gelen kriz yönetimi özelliklerini barındırması gerekir (Alağaçlı, 2006).

Eğitim açısından kriz yönetimi, “Önceden belirlenmiş bir kriz yönetimi ekibinin, okulda mülkiyeti korumak ve öğrencilerin, personelin, ziyaretçilerin ve kamunun huzur ve güvenliğini sağlamak amacıyla, iç ve dış kaynakları kullanarak kriz durumları için stratejik öneri ve yaklaşımlar geliştiren bir yönetim süreci” olarak ifade edilmektedir (Waukegan, 2003; akt. Sayın, 2008). Kriz yönetimi konusunda yapılan araştırmaların daha çok işletmeler üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Eğitim alanında ise kriz yönetimi ile ilgili araştırmaların sayısı çok da fazla değildir. Oysa kriz durumunun sadece işletmelerde değil okullarda da yaşandığı bilinmektedir (Ulutaş, 2010).

Krizin kaçınılmaz bir durum olduğu bilinir, aynı zamanda hazırlıklı olunursa krizle baş edilebilir ve oluştuğunda kriz yönetilebilir. Bu beceriye sahip olmayan örgütlerin yaşamı tehlike altındadır (Demirtaş, 2000). Bu doğrultuda eğitim örgütleri de krizlere hazırlıklı olur ve krizleri yönetebilirse varlıkları zarar görmez. Bu yüzden kriz yönetimi eğitim yönetiminin önemli bir parçasıdır denebilir.

Ayrıca kaos teorisinin yönetim alanına uygulanması gerektiğine ve kaos teorisini bilen yöneticilerin kaotik olaylara daha iyi çözümler getireceğine vurgu yapan çalışmalarda vardır (Bülbül ve Erçetin, 2010). Bu doğrultuda, eğitim yöneticilerinin, kriz yönetimiyle birlikte kaos teorisinde iyi bilmeleri gerektiği söylenebilir.

Kriz zamanlarında liderlere duyulan ihtiyaç arttığından bu liderlerin fark yaratacak ve korku belirtisi göstermeyecek vasıflarda olması büyük önem arz etmektedir. Eğitim yöneticilerinin de böyle zamanlarda liderlik vasıflarını sergilemeleri gerekmektedir. Kriz zamanlarında her zamankinden daha gerçekçi açıklamalar yapmaları, hızlı karar alabilmeleri, söylediklerini yerine getirmeleri ve çevrelerindeki güven vermeleri beklenir. Türkiye’de eğitim yönetiminin en üst lideri olarak Milli Eğitim Bakanı’nın ve diğer eğitim yöneticilerinin salgın krizi sürecinde sergileyecekleri özellikler bu anlamda her zamankinden daha önemlidir.

Eğitim kurumları bulunduğu çevreden etkilenmektedir (Ulutaş, 2010). Eğitim kurumlarında olası kriz kaynaklarından biri kurumun dış yapısında yer alan sivil toplum kuruluşları, yönetmelikler, ekonomik durum, doğal afetler gibi durumlardır. Bir diğer olası kriz kaynağı ise kurumun iç yapısında yer alan müdür, müdür yardımcısı, öğretmen, öğrenci, veli ve diğer personeller arasında yaşanabilecek olumsuzluklardır (Bursalıoğlu, 1999). Başka bir kriz sebebi de ergenlerdeki alkol, ilaç, uyuşturucu kullanımı; anne babanın boşanmış olması, cinsel, fiziksel ya da psikolojik istismar; sosyal ortamın değişmesi, beslenme ve sağlık bozuklukları gibi gelişimsel krizlerdir (Fairchild, 1986; akt. Erkan, 1996). Ayrıca Döş ve Cömert’e (2012) göre kamu bütçesinden finansman sağlayan okulların, yeterli ekonomik desteği sağlayamaması da yaşanabilecek kriz sebeplerindedir. Deprem, yangın, sel gibi insanların yaşamını tehdit eden doğal afetler de korunması zor ya da olanaksız kriz sebeplerindedir (Aksoy ve Aksoy, 2003).

Türkiye deprem, sel, heyelan, kaya ve çığ düşmesi gibi doğa kaynaklı krizlerin yanı sıra, yangın, kaza, gıda zehirlenmesi, şiddet, terör ve salgın hastalık gibi insan kaynaklı krizlerin de çok sık görüldüğü bir ülkedir (Özmen, Gerdan ve Ergünay, 2015). 18.108.860 öğrenci ve 1.077.307 öğretmenin günün önemli bir kısmını okullarda geçirdiği ve bu kesimin nüfusun %23’ünü oluşturduğu düşünüldüğünde kriz durumlarından etkilenme olasılığı oldukça yüksektir. Olası bir krizin öğrencileri, öğretmenleri ve dolayısıyla eğitim örgütünü etkilememesi için kriz yönetimin iyi planlanması ve uygulanması gerekmektedir.

Tüm bu anlatılanların doğrultusunda, COVID-19 salgını sürecinde, Türkiye’de eğitim yönetimi alanında yapılan uygulamalara bakıldığında kriz yönetimi özellikleri görülmektedir. Eğitim örgütleri öğelerinin yani öğrenci, öğretmen, veli ve yöneticilerin, krizden en az düzeyde etkilenmesi amacıyla, ülkede ilk vakanın görülmesinden iki gün sonra daha önce değinilen okulların tatil edilmesi uygulaması ve öğrencilerin eğitim-öğretimden tamamen kopmamaları için EBA TV’den yapılan uzaktan eğitim faaliyetleri dışında, salgın hastalık dönemlerinde psikolojik sağlamlığın korunması amacıyla aileler için çocuklara yardım ile yetişkinler için bilgilendirme rehberleri hazırlanmış, psikososyal destek hattı kurulmuş ve çevrimiçi etkinlikler yapılmaya başlanmıştır (MEB, 2020e). Halihazırda var olan dijital eğitim platformu EBA’nın (Eğitim Bilişim Ağı) altyapısı güçlendirilerek bu platform üzerinden uzaktan eğitim faaliyetleri desteklenmiş ve canlı ders uygulamasına geçilmiştir. Ayrıca bu eğitim portalına öğrencilerin erişimini desteklemek için GSM operatörleri ile iş birliği yapılarak, öğrencilere 8 GB’ta kadar ücretsiz internet erişimi sağlanmıştır (Özer, 2020). Bu durum, salgın krizinin eğitim örgütü üzerindeki etkisini azalttığını ve eğitim yönetiminde kriz yönetimi planlamalarının ve uygulamalarının yapıldığını gösterdiği söylenebilir.

Türkiye’de eğitim yönetimi alanında dünyada ilk kez uygulanan ücretsiz uzaktan eğitim sürecine geçilmesiyle birlikte özel bir yönetim şekli tasarlanmıştır. Bu yönetim şeklinin nasıl olacağına dair usul ve esaslar yayınlanarak hayata geçirilmiştir. Bu usul ve esaslarla, COVID-19 pandemisinin

yayılmalarının önlenmesi ve bakanlık personelinin sağlığının korunması için bakanlık hizmetlerinin kesintiye uğratılmadan asgari personelle dönüşümlü ve uzaktan çalışma yöntemleriyle yürütülmesi bakımından, idari izin, dönüşümlü çalışma ve uzaktan çalışmaya ilişkin hususların belirlenmesi amaçlanmıştır (MEB, 2020b).

Kriz zamanlarında hızlı kararlar alınabilmesi, işlerin daha kolay yürütülebilmesi için yönetimin merkezileştiğinden ve yetkilerin gittikçe üst makamlara çekildiğinden bahsedilmiştir. Nitekim COVID-19 salgını sürecinde Türkiye’de ilk vakanın ortaya çıkmasından kısa bir süre sonra eğitim yönetiminde de bu yönde bir gelişme meydana gelmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı bu süreçte aldığı uzaktan eğitime geçme kararı ile TV ve internet üzerinden uzaktan eğitimin temelinde merkezden verileceğini ilan etmiş hatta ilk dersi direkt en üst yönetici olan bakanın bizzat kendisi vermiştir. Diğer taraftan bu salgın krizinin Türkiye’de, eğitim yönetiminin işlevlerini yerine getirmesini olumsuz etkilediği bir gerçektir. Etkili bir eğitim yönetimine çok ihtiyaç duyulan bu kriz durumunda ülkedeki tüm çabalara rağmen eğitim açısından eksik kalan; teknolojik donanım yetersizliğinden dolayı eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanamaması, öğretmenlerin ve öğrencilerin teknoloji kullanımı konusunda yaşadıkları sıkıntılar gibi birtakım olumsuz durumların yaşandığı görülmektedir (Eğitim Reformu Girişimi, 2020).

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Krizler bireyler, örgütlerin ya da toplumların normal işlevlerini yerine getirmesini engelleyen, acil ilgi ve çözüm gerektiren kaotik durumlardır. Krizlerin sınır tanımama özellikleri vardır ve toplumun tüm kesimini hatta tüm dünyayı etkisi altına alabilirler. Aralık 2019’da Çin’de ortaya çıkan ve kısa sürede pandemik boyuta ulaşan COVID-19 salgını kriz durumunun en belirgin örneğidir.

Krizler kaçınılmaz durumlardır, özellikle yakalandıktan sonra kaçmak mümkün değildir. Krizlerin en az zararla geçirilmesi, kısa sürede üstesinden gelinmesi hatta fırsata dönüştürülmesi etkili ve özel bir yönetim şekliyle gerçekleştirilebilir. Kriz yönetimi olarak tanımlayabileceğimiz bu özel ve etkili yönetim şekli tüm alanlarla olduğu gibi eğitim yönetimi alanında da önemli yere sahiptir. Eğitim yönetimi örgütleri krizle karşı karşıya kaldıkları zamanlarda kriz yönetimi planlamalarını ve uygulamalarını kullanmalıdırlar.

Krizler aynı zamanda örgütlerin varlıklarını tehlikeye atan durumlardır. Bu yönüyle eğitim örgütlerinin de sürdürülebilirlikleri için kriz yönetim süreçlerini kullanmaları bir zorunluluktur. Etkili bir kriz yönetimiyle varlıklarını daha iyi sürdürebilirler.

Krizleri anlamak ve kriz yönetimi becerilerini geliştirmek hiç bu kadar önemli olmamıştır. Dünya, “kusursuz bir fırtına” ortasındaymış gibi krizlerle dolu bir hal almıştır. Küresel iklim krizi, küresel mali kriz, küresel yoksulluk krizinden sonra şimdi de küresel salgın krizi ile karşı karşıyadır (Shrivastava ve Statler, 2012; akt. Shrivastava, Mitroff ve Alpaslan, 2013).

Kriz tanımlamalarına bakıldığında Türkiye’de COVID-19 salgını sürecinde yapılan uygulamaların kriz yönetimi uygulamaları olduğu söylenebilir. Kriz yönetiminin amacına da hizmet ettiği ileri sürülebilir. Salgın başlangıcında okulların tamamen kapatılmak yerine uzaktan eğitim faaliyetleri aracılığıyla eğitim-öğretime devam edilmesi buna işaret eden uygulamalardan biridir. Ayrıca eğitim, öğrenci, öğretmen ve diğer tüm paydaşlardan oluşan büyük bir örgüttür. Öğrenciler ve veliler için psikolojik destek rehberlerinin hazırlanması, uzaktan eğitimin televizyon aracılığıyla planlanması, tüm operatörlerce öğrencilere internet imkanının sağlanması gibi uygulamalarının bu örgütün kriz durumundan mümkün olduğunca az zararla çıkabilmesine yardımcı olduğu söylenebilir. Öte yandan bu süreçte, öğrenci ve öğretmenlerin teknolojiyi etkin kullanabilme konusunda sıkıntılar yaşadığı söylenebilir. Özellikle uzaktan eğitim faaliyetleri için önemli hale gelen dijital becerilerin geliştirilmesi için öğrenci ve öğretmen eğitimlerine ağırlık verilmesi önerilebilir. Bu sayede benzer bir kriz durumuna hazırlıklı olunarak krizin olumsuz etkilerinin daha aza indirilmesi mümkün olabilir.

Bu çalışmada Türkiye’de COVID-19 salgını krizi sürecinden hareketle kriz zamanlarında eğitim yönetiminin nasıllığının sorgulanması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, kriz, kriz yönetimi ve eğitim yönetimi olguları COVID-19 salgını krizi temelinde değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu değerlendirmelere dayalı olarak çalışmada; COVID-19 salgınının kriz özellikleri taşıdığı, bu salgın krizi sürecinde Türkiye’de eğitim alanında yapılan planlamaların ve uygulamaların kriz yönetimi özelliği gösterdiği, salgın krizi süresince eğitim yönetimi alanında kriz yönetimi süreçlerinin, sekteye uğrayan bazı yönler olmakla birlikte etkin bir şekilde kullanıldığı çıkarımlarına ulaşılmıştır. Kriz yönetiminin bu şekilde etkili uygulanması ile salgın krizinin eğitim alanına mümkün olan en zararlı sona ereceği düşünülmektedir.

Çalışma hazırlanırken Türkiye’de pandemi sürecinin başlangıcından itibaren kısa bir dönem ele alınmıştır. Dolayısıyla salgın süreci devam ederken hazırlanan çalışmada yapılan değerlendirmeler, Türkiye’de salgın sürecinde eğitim yönetimi alanında atılan tüm adımları kapsamamaktadır. Pandemi süreci ile ilgili bilgiler ise resmî kurumlar tarafından yapılan açıklamalardan elde edilmiştir. Bu süreçte atılan tüm adımları kapsayan ya da bunları gruplandırarak değerlendiren benzer çalışmalar yapılabilir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışmada “araştırma ve yayın etiği ilkelerine” riayet edilmiştir.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Bu çalışmanın tüm aşamaları iki yazar tarafından yürütülmüş ve çalışmaya yazarların katkısı aynı oranda olmuştur.

Teşekkür

Çalışmanın ortaya çıkmasında ve iyileştirilmesinde katkıları bulunan, aynı zamanda danışmanımız olan saygıdeğer hocamız Prof. Dr. Ş. Şule ERÇETİN’e sonsuz şükranlarımızı sunarız.

Çıkar Beyanı

Yazarların dergi ya da bu çalışma ile herhangi bir çıkarı bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Açıkalın, Ş. N., & Erçetin, Ş. Ş. (2012). Great illusion in twenty-first century-chaos knocking door. S. Banerjee, & Ş. Ş. Erçetin içinde, *Chaos, Complexity and Leadership 2012* (s. 1-8). Ankara: Springer.
- Adıgüzel, S. (2007). *İlköğretim okul müdürlerinin deprem ile ilgili kriz yönetimine ilişkin yeterlikleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akat, İ., Budak, G., & Budak, G. (1999). *İşletme yönetimi*. İzmir: Barış Yayınları.
- Akdemir, A. (1997). *Yönetim düşüncesindeki dönüşümler ve dönüştürücü liderlik profili* (Cilt 1). İstanbul: 21. Yüzyılda Liderlik Sempozyumu Bildiriler Kitabı.
- Aksoy, H., & Aksoy, N. (2003). Okullarda krize müdahale planlaması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37-49.
- Alağaçalı, S. (2006). *Kriz ve afet yönetimi: Türkiye örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ali, İ. A., & Abdalla, M. S. (2017). Educational management, educational administration and educational leadership: definitions and general concepts. *SAS Journal of Medicine*, 326-329.
- Başaran, İ. E. (1996). *Eğitim yönetimi*. Ankara: Yargıcı Matbaası.
- Bozdoğan, S. (2018). Eğitim yönetiminde kuram ve uygulamada alternatif paradigmlar ve liderlik algısına ilişkin bir değerlendirme. *Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi: Kuram ve Uygulama*, 1(1), 52-66. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/524761> adresinden alındı
- Bozgeyik, A. (2004). *Krizleri fırsata dönüştürmek*. İstanbul: Hayat Yayınları.
- Bozgeyik, A. (2008). *Krizlerden yükselerek çıkın*. İstanbul: Bamm Yayın Grubu.
- Bozkurt, Ö. (1998). *Kamu yönetimi sözlüğü*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Bozkurt, Ö., Ergun, T., & Sezen, S. (1998). *Kamu yönetimi sözlüğü*. Ankara: TODAİE.
- Bursalıoğlu, Z. (1999). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Bülbül, M. Ş., & Erçetin, Ş. Ş. (2010). Chaos and the analogy of education. *Middle-East Journal of Scientific Research*, 280-282.
- Can, H. (1998). *Organizasyon ve yönetim*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Cener, P. (2020). *Kriz yönetimi-1*. 05 04, 2020 tarihinde Danismend.com: <http://danismend.com/kategori/altkategori/kriz-yonetimi-1/> adresinden alındı
- Corps, P. (1997). *Crisis management handbook: A guide for overseas staff*. Peace Corps Volunteer Safety Council.
- Demirtaş, H. (2000). Kriz yönetimi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 353 - 373.
- Demirtaş, H., & Güneş, H. (2002). *Eğitim yönetimi ve denetimi sözlüğü*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Doğan, D. M. (2005). *Büyük Türkçe sözlük*. İstanbul: Pınar Yayıncılık.
- Döş, İ., & Cömert, M. (2012). İlköğretim okullarında kriz yönetimi hakkında okul müdürlerinin görüşleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 329-346.
- Eğitim Reformu Girişimi. (2020, 05 19). *Artı eğitim: Türkiye’de koronavirüsün eğitime etkileri*. 06 03, 2020 tarihinde Eğitim Reformu Girişimi: <https://www.egitimreformugirisimi.org/arti-egitim-turkiyede-koronavirusun-egitime-etkileri/> adresinden alındı
- Ekonomist. (2020). *İtalya’da ne oldu? Koronavirüs vaka sayısı neden bu kadar yüksek?* 03 27, 2020 tarihinde Ekonomist: <https://www.ekonomist.com.tr/haberler/italyada-ne-oldu-koronavirus-vaka-sayisi-neden-bu-kadar-yukse.html> adresinden alındı

- Ensari, H., & Gündüz, Y. (2006). *İlköğretim okullarında yönetim ve kalite*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Erçetin, Ş. Ş., & Kayman, E. A. (2012). How to be a quantum leader in an intelligent organization? S. Banerjee, & Ş. Ş. Erçetin içinde, *Chaos, Complexity and Leadership 2012*. Springer.
- Erçetin, Ş. Ş., Bisaso, S. M., & Saeed, F. (2013). Understanding chaos and complexity in education systems through conceptualization of fractal properties. Ş. Ş. Erçetin, & S. Banerjee içinde, *Chaos, Complexity and Leadership 2013* (s. 147-161). Ankara: Springer.
- Filiz, E. (2007). *Kamu yönetiminde kriz yönetimi*. İstanbul: Alfa Aktüel.
- İlgar, L. (2000). *Eğitim Yönetimi, Okul Yönetimi, Sınıf Yönetimi*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Kadıbeşegil, S. (2002). *Kriz geliyorum der! Kriz iletişimi ve yönetimi*. İstanbul: MediaCat.
- Karcıoğlu, Ö. (2020). What is coronaviruses, and how can we protect ourselves? *Phnx Med J.*, 66-71.
- Koç, Z. Z. (2018). Eğitim kurumlarında kriz yönetimi: Basında yer alan haberlerin analizi. *Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi*, 1-11.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018, 02 15). Afet ve acil durum yönetim merkezi yönergesi. Ankara, Türkiye. 05 04, 2020 tarihinde <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1913.pdf> adresinden alındı
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2020a, 03 28). Bazı eğitim faaliyetlerinin durdurulması. *Resmi Yazı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2020b). COVID-10 kapsamında idari izin, dönüşümlü ve uzaktan çalışmaya ilişkin usul ve esaslar. *Usul ve Esaslar*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2020c, 03 25). *Uzaktan eğitim 30 nisan'a kadar devam edecek*. 06 03, 2020 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı: <http://www.meb.gov.tr/uzaktan-egitim-30-nisana-kadar-devam-edecek/haber/20585/tr> adresinden alındı
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2020d, 04 29). *Uzaktan eğitim 31 mayıs'a kadar devam edecek*. 06 03, 2020 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı: <https://www.meb.gov.tr/uzaktan-egitim-31-mayisa-kadar-devam-edecek/haber/20803/tr> adresinden alındı
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2020e, 04 01). *Koronavirüs travmasına karşı "Psikosoyal destek çağrı merkezi" Öğrenci ve velilerimizin hizmetinde*. 06 03, 2020 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı: <http://meb.gov.tr/koronavirus-travmasına-karsi-psikososyal-destek-cagri-merkezi-ogrenci-ve-velilerimizin-hizmetinde/haber/20617/tr> adresinden alındı
- Okumuş, F. (2003). İşletmelerde kriz yönetimi ve krizlerin işletmeler üzerinde olası etkileri. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 203-212.
- Organization, W. H. (2020g). *Coronavirus disease 2019 (COVID-19) situation report - 51*. 06 03, 2020 tarihinde World Healty Organization: https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200311-sitrep-51-covid-19.pdf?sfvrsn=1ba62e57_10 adresinden alındı
- Örnek, A. Ş. (2007). Kriz yönetimi stratejileri ve Türkiye bilişim sektörü örneği. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 114-129.
- Özer, M. (2020). Türkiye'de COVID-19 salgını sürecinde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından atılan politika adımları. *Kastamonu Education Journal*, 28(3), 1124-1129. doi:10.24106/kefdergi.722280
- Özmen, B., Gerdan, S., & Ergünay, O. (2015). Okullar için afet ve acil durum yönetimi planları. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırmalar Dergisi*, 37-52.
- Sarıce, S. (2006). *İlköğretim okulu müdürlerinin okul yönetiminde karşılaştıkları sorunlar (Esenler ilçesi örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi). İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Shrivastava, P., Mitroff, I., & Alpaslan, C. M. (2013). Imagining an education in crisis management. *Journal of Management Education*, 6-20.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı. (2020). *Haberler*. 06 03, 2020 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı: <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/117021/cumhurbaskanligi-sozcusu-kalin-korona-virus-le-mucadele-surecini-el-birligiyle-rehavete-ve-panige-kapilmadan-atlatma-kabiliyetine-sahibiz- adresinden alındı>
- Tınmaz, A. K. (2020). *Eğitim yönetiminde kuram, araştırma ve uygulama bütünlüğünün incelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- TRT Haber. (2020, 06 04). *Okullar ne zaman açılacak? Okulların açılacağı tarih...* 06 30, 2020 tarihinde TRT Haber: <https://www.trthaber.com/haber/egitim/okullar-ne-zaman-acilacak-okullarin-acilacagi-tarih-489732.html adresinden alındı>
- Tutar, H. (2000). *Kriz ve stres ortamında yönetim*. İstanbul: Hayat.
- Türk Dil Kurumu. (2020a). *Türk dil kurumu sözlükleri*. Türk Dil Kurumu Sözlükleri: <https://sozluk.gov.tr/ adresinden alındı>
- Türk Dil Kurumu. (2020b). *Türk dil kurumu sözlükleri*. Türk Dil Kurumu Sözlükleri: <https://sozluk.gov.tr/ adresinden alındı>
- Uluslararası Bilim Derneği. (2020). *COVID-19 pandemisinin yaşam kalitesine etkisi: 30 Mart-5 Nisan 2020 (İstanbul, Ankara, Konya illeri örneği)*. Ankara: Uluslararası Bilim Derneği.
- Ulutaş, S. (2010). *Kriz yönetimi ve dönüşümcü liderlik*. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Vikipedi. (2020). *Koronavirüs bilim kurulu*. 06 03, 2020 tarihinde Vikipedi Özgür Ansiklopedi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Koronavir%C3%BCs_Bilim_Kurulu adresinden alındı
- World Healty Organization. (2020a, 01 20). *Novel coronavirus (2019-nCoV) situation report - 1*. World Healty Organization: https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200121-sitrep-1-2019-ncov.pdf?sfvrsn=20a99c10_4 adresinden alındı
- World Healty Organization. (2020b, 02 01). *Novel coronavirus (2019-nCoV) situation report - 12*. World Healty Organization: https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200201-sitrep-12-ncov.pdf?sfvrsn=273c5d35_2 adresinden alındı
- World Healty Organization. (2020c). *Coronavirus disease 2019 (COVID-19) situation report - 41*. 03 01, 2020 tarihinde World Healty Organization: https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200301-sitrep-41-covid-19.pdf?sfvrsn=6768306d_2 adresinden alındı
- World Healty Organization. (2020d). *Coronavirus disease 2019 (COVID-19) situation report - 72*. 04 01, 2020 tarihinde World Healty Organization: https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200401-sitrep-72-covid-19.pdf?sfvrsn=3dd8971b_2 adresinden alındı
- World Healty Organization. (2020e). *Coronavirus disease (COVID-19) pandemic*. 06 30, 2020 tarihinde World Healty Organization: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019 adresinden alındı>
- World Healty Organization. (2020f). *Coronavirus disease (COVID-2019) situation reports*. 05 04, 2020 tarihinde World Healty Organization: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/situation-reports adresinden alındı>
- Yükseköğretim Kurulu. (2020, 05 03). *YÖK üniversitelerimizin bir aylık uzaktan öğretiminin fotoğrafını çekti*. 06 03, 2020 tarihinde Yükseköğretim Kurulu: <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/uzaktan-egitime-yonelik-degerlendirme.aspx?fbclid=IwAR2KzZwUqqjE6InsGV1Ocbtz8pWDimPhI6arTMYEbVss2YtjuMUOs7WBrNM adresinden alındı>